

Industriální dědictví na křižovatce

Author: Petr Bým | Published: 04.10.2012

Nevyužitě „ostatky“ industriální éry, jejíž děje byly v naší zemi v porovnání s jinými obzvláště bohaté, jsou u nás významným fenoménem architektonickým, urbanistickým i krajinným. Tisícovky objektů nejrůznějších účelů (nejde jen o továrny haly, industriál u nás představují také vysoké pece, přehrady, nádraží, sodovkárny, vodárny atd.) podle hrubých odhadů zaujímají plochu 20 - 30 000 hektarů. Současná doba postindustriální by toto dědictví měla využít, ale není to - jak ukazuje praxe - proces nijak jednoduchý. „Pro uvedení industriálních staveb zpět do života musíme správně ocenit jejich hodnotu historickou a uměleckou, dále pak urbanistickou - a v především je pak třeba dát takové stavbě nový program, funkci, která by odpovídala aktuálním potřebám společnosti,“ říká B. Fragner, nicméně dodává: „Taková nová funkce musí být samozřejmě přiměřená možnostem, a to z hlediska technického i finančního.“ Právě v posledním slůvku se skrývá problém - z ekonomického hlediska jsou zatím průmyslové brownfieldy pro soukromý sektor z mnoha důvodů nezajímavé, zatímco ten veřejný právě dnes prostředky na záchranu skvostů tuzemské industriální architektury nikterak neoplývá. Ale kupodivu nejde jen a jen o peníze.

Trhovec místo dělníka

„Specializovanou industrii vystřídal trhovec a jeho hodnoty!“ - citací slov filozofa Karla Kosíka si ve svém konferenčním příspěvku vypomohl sociolog Miloslav Lapka. Ilustroval jím zásadní faktor procesu záchranu našeho industriálního dědictví, totiž takřka totální zaměření české společnosti na materiální stránky života. Česká společnost - zdá se - k ochraně vysloužilého industriálu není vybavena hlavně mentálně. „Tyto objekty sice vyvolávají jisté nostalgické vzpomínky na někdejší stabilitu, ale jinak v lidech nezbuzují žádné pozitivní konotace,“ konstatoval M. Lapka. Upozornil také na to, že postindustriální éra se u nás vlastně teprve těžce rodí: „Skandály kolem Opencard či IZIP nejsou jen doklady korupce, ale také i technologického a sociálního zpoždění“. Obtížná cesta k novému sociálně-ekonomickému modelu pochopitelně stěžuje formování objektivního pohledu na nedávnou minulost, která je zatím vnímána spíše jako antiteze aktuálních cílů společnosti.

„Soudobá společnost sociálně-kulturní hodnoty architektury nevnímá a od svých architektů ani nepožaduje,“ potvrzuje jinými slovy totéž architekt Michal Šourek. Ten zároveň poukázal na ošidnost „ekonomismu“, totiž přepočítávání všeho a všech na koruny: „Stačí změna daňového systému a všechno bude jinak. Takovou změnu bychom ale na druhé straně potřebovali. Dnes daníme, jaksí skoro za trest,

práci a její výtěžek. Pokud ale opravdu chceme udržitelný rozvoj, měli bychom zdaňovat především spotřebu přírodních zdrojů.“ Zatím ale právě tento aspekt stavební činnosti společnost moc nevnímá, proto i jen pár desítek let staré budovy raději bourá než opravuje a rekonstruuje. „Přitom náklady rekonstrukce mohou být nižší než cena novostavby,“ tvrdí architekt Šourek a odvolává se na zkušenosti vlastního ateliéru MS architekti.

<http://www.stavebni-forum.cz/...-novostavba/>

Záchraně industriálních úhorů ale kromě psychosociálních a finančních bariér podle M. Šourka brání i leckteré bariéry praktické: „Máme hypertrofovanou kodifikaci stavební činnosti.“ Povzdechem ho doplnil architekt Roman Kraiczky ze Sekyra Group: „V Hamburku jsou v jedné nové budově společně koncertní sál a byty - něco takového u nás nelze postavit.“

Tradiční běh na dlouho trat'

Bez ohledu na potíže různého rázu lze ale zároveň konstatovat, že základní institucionální předpoklady k ochraně a revitalizaci chátrajícího nevyužitého industriálu už máme - byť se Česko k vnímání staré továrny či vápenky jako kulturní památky probojovalo až v 90. letech minulého století. Diskuse na toto téma začala už v dobách reálného socialismu, v 70. letech, a to v souvislosti s demolicí nádraží Těšnov, kterou se tehdy veřejnému mínění bohužel nepodařilo odvrátit. Současná exekutiva dnes už nicméně industriál do památkového fondu běžně zahrnuje, navíc díky dlouholetému působení VCPD (Výzkumné centrum průmyslového dědictví, působící pod vedením B. Fragnera při ČVUT) jsou už v mnoha regionech nevyužitá stavební pozůstatky průmyslové výroby dobře zmapovány, popsány a katalogizovány. Jistý díl práce na tomto poli odvedla i státní agentura CzechInvest. Ovšem dlouho připravovaný dokument „Národní strategie regenerace brownfieldů“, který vznikl právě také za účasti CzechInvestu, zatím nemá ani definitivní znění, natož pak potřebná razítka. To je údajně výsledkem opakovaných vendett ve vedení agentury, zároveň to ale určitě odráží i priority naší politické elity a potažmo celé společnosti.

Pozitivním posunem formálních procesů spjatých s konverzemi na druhou stranu ale určitě jsou postupné změny v myšlení památkářů. Na žižkovském nákladovém nádraží se ředitelka NPÚ N. Goryczková nechala slyšet, že „tuto budovu bychom chránili trochu jinak než - dejme tomu - barokní stavbu“. A na konferenci Křížovatky architektury ji doplnil Jiří Vajčner z památkového odboru ministerstva kultury: „Konzervace takových objektů není nutná!“ Jedním dechem ovšem dodal, že u nás stát a jeho instituce zatím na industriál nemá specialisty s potřebnou kvalifikací.

Neviditelné ruce

Bez ohledu na obsah příspěvků, které na konferenci zazněly a jejichž tón byl už tradičně trochu pesimistický, některé její aspekty signalizovaly, že postoj české společnosti k průmyslovým úhorům (tento malebný termín namísto anglického „brownfield“ razí architekt Šourek) není až tak katastrofální. Už samotné místo jejího konání - organizátory konference vtipně vybrané divadlo La Fabrika, právě dnes rozšiřované o další prostory - už svým názvem deklaruje naprosto jasně svůj původ. A to samé platí pro nedaleko stojící Pleskotovu továrnu na vodoměry, kancelářsko - rezidenční komplex A7 v holešovickém pivovaru, administrativní budovy Classic 7 v někdejších mlýnech nebo galerii DOX. Povedených konverzí prostě máme (a nejen v Praze) docela dost. I Holešovice samotné, jež jsou s industrializací Prahy spojeny pupeční šňůrou, svým dnes najednou barvitým životem ukazují, že vdechnout nový život starým budovám není tak strašně obtížné i ve větším měřítku. I bez unijních dotací a veřejnoprávní podpory. Ovšem také s vědomím toho, že zachránit vše skutečně nejde. Pokud se nesáhne k naprosto legitimní záchraně systémem řízené ruiny. Prostě zajistit, aby nikomu nic nespadlo na hlavu a pak už jen sledovat, jak pozoruhodně rychle se příroda opětně zmocňuje teritoria, které jí industrializace kdysi odebrala.

